

Канцедал Н. А.,
канд. екон. наук, доцент, завідувач
кафедри обліку і оподаткування
Тютюнник С. В.,
канд. екон. наук, доцент, професор
кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

АГРАРНА НОТА ЯК РІЗНОВИД ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ В АГРОБІЗНЕСІ: ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ

Трансформаційні процеси цифрової економіки спричиняють появу нових можливостей та фінансових інструментів бізнесу, що у свою чергу стають об'єктами особливої уваги з точки зору бухгалтерського спостереження. Розширюється понятійний апарат професійного світогляду бухгалтера в частині введення нових термінів, які потребують бухгалтерського супроводу [1]. У цьому контексті предметом даного дослідження є аграрна нота як новітній фінансовий інструмент агробізнесу.

Поняття «аграрна нота» є елементом сучасних законодавчих новацій, активно обговорюваних у професійних колах економіко-юридичного та бухгалтерського спрямування [2].

Економічна сутність аграрної ноти як об'єкта бухгалтерського спостереження впливає із поняття «цінні папери».

Аграрна нота – це неемісійний цінний папір, яким посвідчується безумовне зобов'язання боржника здійснити постачання сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти кредиторю відповідно до визначених таким цінним папером умов. Аграрна нота обов'язково забезпечується заставою.

Особливістю даного цінного паперу є те, що він не існуватиме у матеріально-речовій формі, а лише в електронній – у вигляді облікового запису на рахунку в цінних паперах у системі депозитарного обліку цінних паперів.

Введення в оборот аграрної ноти є способом віднайти додатковий інструмент залучення оборотних коштів у сільське господарство України для розширення можливостей аграрних виробників провадити розрахунки згідно укладених договорів. Відповідно, договір, за яким належить проводити такі розрахунки, повинен передбачати можливість використання аграрної ноти.

Усі господарюючі суб'єкти, що використовуватимуть аграрні ноти в розрахунках, будуть зобов'язані вносити відповідні відомості до спеціального Реєстру аграрних нот, а також створити електронний кабінет,

де відображуватися уся необхідна інформація (дата видачі, зміст, реквізити, строки припинення та обтяження аграрних нот).

Аграрні ноти вноситимуть до реєстру, в якому відобразатиметься інформація про видачу, зміст і зміну реквізитів, припинення та обтяження аграрних нот, а також про початок примусового виконання зобов'язань за аграрними нотами на підставі спеціальної виписки з реєстру. Для цього боржникам та кредиторам потрібно буде створити електронний кабінету Реєстрі аграрних нот.

Відмінність аграрної ноти від вже існуючого подібного фінансового інструмента – аграрної розписки [3], полягає в тому, що аграрна розписка – це товаророзпорядчий документ, що є результатом партнерської домовленості, що також забезпечується заставою і оформлюється у вигляді угоди та не є цінним папером.

Відмітно, що один і той же об'єкт застави не може бути використаним одночасно як забезпечення паперової аграрної розписки та електронної аграрної ноти.

Введення в оборот аграрних нот передбачено з 1 січня 2025 року. Суб'єктами, що матимуть право скористатися даним фінансовим інструментом є особи, що мають у власності та/або користуванні земельні ділянки сільськогосподарського призначення.

Законодавством передбачено також умови, за яких обмежується право використання аграрних нот. Це стосується:

- 1) фізичних осіб, що мають громадянство країни-агресора; осіб, яких визнано спонсором тероризму або до яких застосовано економічні санкції;
- 2) юридичних осіб, кінцевим бенефіціаром яких є держава-агресор чи її громадянин; юридичних осіб, зареєстрованих в офшорних зонах або країнах, пов'язаних з відмиванням грошей;
- 3) осіб, уповноважених здійснювати моніторинг предмета застави за аграрною нотою, а також осіб, залучених кредитором для завершення виробництва сільськогосподарської продукції (збирання врожаю, забою тварин, переробки тощо).

Аграрні ноти класифікують за аналогією аграрних розписок: товарні та фінансові [4].

Товарні аграрні ноти являють собою безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку сільгосппродукції визначеної якості, кількості, місця та строків постачання. Під такою продукцією розуміються товари, які належать до груп 1-24 згідно з УКТ ЗЕД.

У разі потреби поставити сільгосппродукцію іншого виду якості, класу, ніж це було визначено товарною аграрною нотою, сторонам належить зазначити формулу перерахунку кількості сільгосппродукції та формулу розрахунку вартості одиниці продукції на дату виконання зобов'язання (або його частини) за такою аграрною нотою.

Слід відмітити, якщо боржник хоче оформити зобов'язання більше, ніж на один вид сільгосппродукції, то на кожен із них слід виписувати окрему товарну аграрну ноту.

Відповідно до ч. 5 ст. 19 Закону № 3586 [2] товарна аграрна нота може бути підставою для митного оформлення експорту сільгосппродукції, поставка якої кредитору є предметом такої аграрної ноти.

Погашення боргу за товарною аграрною нотою може відбуватися двома способами:

- 1) шляхом поставки кредитору обумовленої сільгосппродукції;
- 2) шляхом передачі кредитору простого чи подвійного складського свідоцтва, що є товаророзпорядчим цінним папером, який посвідчує право власності на переданий до зберігання товар. Складське свідоцтво має бути оформлено на зазначену в товарній аграрній ноті кількість сільгосппродукції узгодженої якості, а можливість його використання для погашення зобов'язань – попередньо узгоджена з кредитором.

Фінансові аграрні ноти є різновидом зобов'язання сільськогосподарського виробника протягом встановленого строку сплатити кредитору певну грошову суму. Розмір заборгованості може бути фіксованим або змінним. В останньому випадку його визначають за формулою з урахуванням ціни сільгосппродукції, визначених виду, кількості та якості, курсу валют, індексів тощо.

Погашення зобов'язань за фінансовою аграрною нотою може здійснюватися лише в безготівковій формі у вказаний строк або достроково.

Таким чином, використання аграрних нот є інструментом операційної діяльності підприємства, що потребує відображення відповідних операцій у облікових системах боржника і кредитора. Питання обліку таких операцій, а також пов'язаних з ними особливостей використання застави, моніторингу сільгосппродукції є перспективним з точки зору подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел

1. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 28.-34. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-28-34](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-28-34)

2. Про аграрні ноти. Закон України від 22.02.2024 № 3586-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3586-20#Text>

3. Про аграрні розписки. Закон України від 06.11.2012 № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17#Text>

4. Бобрик Н. 1 січня 2025 року сільгоспники зможуть виписувати аграрні ноти. *Все про бухгалтерський облік*. 2024. № 35. С. 19-21.